

NILU: OR 2/2005
REFERANSE: O-100054
DATO: JANUAR 2005
ISBN: 82-425-1637-5

Forslag til aktiviteter i miljolare.no

**Deltakelse og demokrati
Rapport fra arbeidsgruppen,
januar 2005**

**Geir Endregard, NILU
Hanne Åby, FN-sambandet
Tone Smith og Jarle Langeland, Forbrukerrådet**

Forord

Under Verdenskonferansen for miljø og utvikling i Johannesburg, Sør-Afrika, i 2002, ble det vedtatt at det skulle etableres et FN's tiår for utdanning og bærekraftig utvikling, fra 2005 til 2014. Oppdraget er senere lagt til UNESCO, som overordnet sier:

“The United Nations Decade of Education for Sustainable Development aims to promote education as a basis for a more sustainable human society and to integrate sustainable development into education systems at all levels. The Decade will also strengthen international cooperation towards the development and sharing of innovative education for sustainable development programmes, practices and policies”

UNESCO 2004

Som uthevingene viser, er det et klart fokus på nye læringssystemer som kan sikre god undervisning. Det er her det norske *Nettverk for miljølære* er unikt, også internasjonalt.

En bærende idé i utviklingen av nettverket har vært at elevene skal gjøre feltarbeidet så godt at dataene som kommer inn kan brukes av samfunnet generelt. Dette er faktisk gjennomført i så og si alle aktivitetene. Måten dette er gjort på er at utdanningsmyndighetene har engasjert fagmiljøer over det ganske land for å lage aktivitetene, sikre hvordan elevenes resultater skal registreres og selvfølgelig bidra med faktainformasjon.

De siste årene har NILU på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, fått ansvar for utvikling og drift av nettverket i samarbeid med skolelaboratoriet ved Universitetet i Bergen. Et slikt oppdrag vi setter meget stor pris. Dette gir oss også som forskningsinstitutt nye muligheter, ikke bare til å sikre bruk av vår fagkunnskap aktivt i undervisningen, men faktisk også nye muligheter til forskning sammen med skoler, noe en rekke prosjekter i nettverket over de siste årene har vist.

Arbeidet med å koordinere arbeidsgruppen for *Deltakelse og demokrati* er en naturlig del av det arbeidet NILU gjør med å bistå Utdanningsdirektoratet i forbindelse med etablering av den nye versjonen av nettverket til mars 2005. Arbeidet med dette temaet er gjort parallelt med temaet *Forbruk, ressurser og fordeling*, som er dekket i en tilsvarende rapport som denne, med en felles arbeidsgruppe NILU har koordinert.

NILU ønsker å takke Utdanningsdirektoratet for oppdraget og alle deltakere i arbeidsgruppen for positive og aktive bidrag så langt, og ser frem til å fullføre prosessen i første halvdel av 2005.

Kjeller, januar 2005

Innhold

	Side
Forord	1
Innhold	3
1 Innledning	4
2 Oversikt over aktivitetene	6
2.1 Aktiviteter som foreslås etablert fra og med mars 2005	6
2.2 Oversikt over alle relaterte aktiviteter	7
3 Detaljer for foreslåtte aktiviteter	10
3.1 Undersøke det sentrale i begrepet bærekraftig utvikling	11
3.2 Kartlegge hva folk i Norge mener om utviklingen i Norge	15
3.3 Sjekk hva statistikken sier om utviklingen i Norge.....	17
3.4 Sjekk utviklingen for to land.....	20
3.5 Delta aktivt i kommunens planlegging	23
3.6 Lage ny utviklingsplan for skolens nærområder	26
3.7 Finn ut hvordan globaliseringen påvirker oss – og de andre?.....	31
3.8 ”Ethiske varer” – et naturlig alternativ?	34
Vedlegg A Generell tekst til veiledninger	37

Forslag til aktiviteter i miljolare.no

Deltakelse og demokrati

Rapport fra arbeidsgruppen, januar 2005

1 Innledning

Arbeidsgruppen, se sammensetning nedenfor, som ble nedsatt etter møtet på SFT i juni 2004, har arbeidet med å finne frem til et naturlig sett av aktiviteter som bør dekkes av temaet *Deltakelse og Demokrati* i nye miljolare.no. Dette er gjort ved at en har:

- Evaluert mulige eksisterende aktiviteter som kan inngå, eventuelt med justering
- Evaluert om nye aktiviteter bør lages
- Ferdigstilt forslag til enkeltaktivitetene, basert på de to foregående punktene
- Evaluert hva som bør skje med alle aktiviteter foreslått våren 2004 lagt til dette temaet

Arbeidsgruppen mener at det nå er hensiktsmessig til relanseringen i mars 2005 å sikre et mindre antall gode aktiviteter, før en eventuelt utvider med flere aktiviteter.

Språk

Utdanningsdirektoratet vil gjennomgå grundig alle de aktiviteter de velger å gå videre med av de som er foreslått, og i den prosessen foreta en språklig gjennomgang slik at veiledningene avstemmes med slik direktoratet ønsker at Nettverk for miljølære skal ha sine veiledninger.

Følgende arbeid gjenstår i arbeidsgruppen:

Fullføres i januar 2005:

- Fastlegge introtekst til temaet samt etablere de ressursene, dvs. artiklene og lenkene, som skal vises på temasiden
- Fastlegge introtekst til hver av aktivitetene samt etablere de ressursene, dvs. artiklene og lenkene, som skal vises på sidene

Fullføres i februar 2005:

- Utforme rapportgenerator for temaet
- Fastsette stikkordsliste for temaet og aktivitetene
- Fastsette resultatsider i samråd med UiB

Det er også laget et førsteutkast til generell tekst som passer alle veiledninger. Dette er beskrevet i vedlegg 1, og det anbefales brukt på alle veiledningssider for alle aktiviteter, også for andre temaer.

Arbeidsgruppen har bestått av følgende personer/institusjoner:

Nr	Navn	Institusjon	E-post	Rolle - merknad
1	Geir Endregard	NILU	gen@nilu.no	Leder, ansvarlig for noen aktiviteter
2	Jarle Langeland	Forbrukerrådet		Ansvarlig for noen aktiviteter
3	Tone Smith	Frilanser	tonesmi@yahoo.no	Bistår Forbrukerrådet – med fra oktober
4	Hanne Åby	FN-sambandet	hanne.aaby@fn.no	Ansvarlig for noen aktiviteter
5	Anders Smith	Sosial og helse direktoratet	anders.Smith@shdir.no	Rådgiver
6	Dag Tangen	Høgskolen i Hedemark	dag.tangen@hihm.no	Rådgiver
7	Kristin Omholt Jensen	Miljøverndep.	koj@md.dep.no	Rådgiver – med fra desember
8	Kari Marie Swensen	Miljøverndep.	kari.marie.swensen@md.dep.no	Rådgiver – med fra desember
9	Kristi Ringard	Miljøverndep.	kristi.ringard@md.dep.no	Rådgiver – med fra desember
10	Kai Armann	Stiftelsen Ideebanken	kai.armann@idebanken.no	Rådgiver – med fra desember

På de første møtene deltok også Anne Solgaard og Ole Erik Yrvin fra BFD. Yrvin holdes oppdatert via Forbrukerrådets deltakelse. Jarle Langeland i Forbrukerrådet er fra 01.01. erstattet med Eli Karlsen, samme sted.

2 Oversikt over aktivitetene

I 2.1-delen gir vi oversikt over hvilke aktiviteter som foreslås etablert frem til relansering i mars 2005. I del 2.2 gir vi en totaloversikt over alle de aktiviteter arbeidsgruppen var bedt om å vurdere. Der angis om aktivitetene foreslås etablert/videreført nå, etablert senere i 2005/2006, flyttet til andre temaer eller lagt til side. I del 3 er alle veiledninger med skjemaer til de foreslåtte aktivitetene i del 2.1 gitt.

Aktivitetene skal tematisk:

- Gi elevene gode kunnskaper om basiselementene i bærekraftig utvikling og hvordan utviklingen er i forskjellige land
- Gi elevene innsikt i sine muligheter for deltakelse i demokratiske prosesser og lyst til aktivt å bidra gjennom praktiske oppgaver

Aktivitetene skal også:

- Supplere hverandre metodisk
- Sikre selve læringen gjennom elevenes undersøkelser/observasjoner/kartlegginger i nærmiljøet
- Stimulere til at samfunnsaktører kan "bestille oppdrag" fra skolene
- Gi resultater som elevene kan dele med andre elever med henblikk på å generere ytterligere læring (lagres i databasen til miljolare.no)
- Gi resultater som samfunnet ellers kan ha nytte av
- Lett kunne brukes i tråd med den nye lærerplanen

2.1 Aktiviteter som foreslås etablert fra og med mars 2005

Arbeidsgruppen foreslår at 8 aktiviteter etableres til relanseringen i mars 2005. Tabell 1 gir en samlet oversikt over de foreslåtte aktivitetene.

Tabell 1: Forslag til aktiviteter for temaet Deltakelse og demokrati

Nr	Tittel	Kommentar
1	Undersøke det sentrale i begrepet bærekraftig utvikling	Dette er uforandret del 1 av LR-aktiviteten Bærekraftig utvikling i Norge
2	Kartlegge hva folk i Norge mener om utviklingen i Norge	Dette er uforandret del 2 av LR-aktiviteten Bærekraftig utvikling i Norge
3	Sjekke hva statistikken sier om utviklingen i Norge	Dette er uforandret del 3 av LR-aktiviteten Bærekraftig utvikling i Norge
4	Sjekk utviklingen for to land	Dette er en justert oppgave fra dagens LR-oppgaver "Globaliseringens vinner og tapere." Bruker en annen av delene, men kombinerer med aktiv bruk av www.globalis.o
5	Finn ut hvordan globaliseringen påvirker oss?	Dette er også en justert oppgave fra dagens LR-oppgaver "Globaliseringens vinner og tapere." Bruker en av delene.
6	Delta i kommunens planlegging	Dette er en revidert oppgave basert på de to eksisterende: Barn og unges rettigheter i plansaker (VA2) Barn og unges rettigheter i plansaker (BA5)

		Oppgaven fokuserer spesielt på hvilke rettigheter barn og unge har, og kartlegging av hvordan dette utøves i kommunen. Elevene kan også sammenligne med status i andre kommuner, og få tips av hverandre hvordan barn og unge kan bidra i planprosesser.
7	Lag utviklingsplan for skolens nærområde	Justering av "Hva skjer med skolens nærområder? BA6" Dette er en oppgave som går spesifikt på skolens nærmiljø, fokusert på hvordan elevene kan bidra positivt. Altså ikke bare retten, men også hvordan en bidrar positivt. Elevenes ideer til positiv utvikling kan således være en ressurs også for andre elever/skoler.
8	"Ethiske varer" – et naturlig alternativ?	Ny oppgave, utviklet av FN-sambandet. Fokus på samfunnets påvirkning/deltakelse gjennom bevisst adferd.

2.2 Oversikt over alle relaterte aktiviteter

Tabell 2 viser aktivitetene som arbeidsgruppen fikk i oppdrag å vurdere våren 2004 under temaet Deltakelse og demokrati. Tabellen viser hvilke aktiviteter som ble tatt med til relanseringen i 2004, detaljer for disse er gitt i del 3. Tabellen viser også hvilke aktiviteter som foreslås utviklet for temaet i 2005/2006 eller for andre temaer, samt hvilke aktiviteter som foreslås avsluttet.

Tabell 2: Forslag til hva som skal skje med alle tildelte aktiviteter

Kode	Tittel	Kommentar og forslag til handling
VA16	Analyser en avsluttet plansak	Avsluttes Innholdet dekkes godt av de to som beholdes: Delta i kommunens planlegging Lag utviklingsplan for skolens nærområde
BA15	Arealbruk og transportbehov	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Interessekonflikter. Slås sammen til en ny oppgave sammen med: - Hvor skal vegen gå?
BA5	Barn og unges rettigheter i plansaker	Denne er videreført, men slått sammen med VA2 og justert en del.
BA7	Bedre bomiljø	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Deltakelse og demokrati. Slås sammen til en ny oppgave sammen med: - Gode steder - Sentrumsutvikling - Torg og møteplasser
BA9	Gode steder	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Deltakelse og demokrati. Slås sammen til en ny oppgave sammen med: - Bedre bomiljø - Sentrumsutvikling - Torg og møteplasser

BA6	Hva skjer med skolens nærrområder?	Denne er videreført, inneholder deler fra VA3, VA5, VA14, VA16 og BA16 og gitt ny tittel: "Lag utviklingsplan for skolens nærrområde"
VA12	Hvor skal vegen gå?	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Interessekonflikter Slås sammen til en ny oppgave sammen med: - Arealbruk og transportbehov
VA14	Kommunens arealplaner	Avsluttes Innholdet dekkes godt av de to som beholdes: Delta i kommunens planlegging Lag utviklingsplan for skolens nærrområde
BA16	Lag en reguleringsplan	Avsluttes Innholdet dekkes godt av de to som beholdes: Delta i kommunens planlegging Lag utviklingsplan for skolens nærrområde
BK13	Lag lokal byggjeskikkettleiar	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Deltakelse og demokrati. Slås sammen til en ny oppgave sammen med: - Skrifta på veggen - utandørs skilt og reklame - Ta ansvar for ein stygg stad - Vurder byggjeskikk
VA3	Planer for skolens referanseområde	Avsluttes Innholdet dekkes godt av de to som beholdes: Delta i kommunens planlegging Lag utviklingsplan for skolens nærrområde
VA5	Planlegg en bade plass eller fiskeplass	Avsluttes Innholdet dekkes godt av de to som beholdes: Delta i kommunens planlegging Lag utviklingsplan for skolens nærrområde
BA3	Registrer barnetråkk	Justeres i samarbeid med Miljøverndepartementet og etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Deltakelse og demokrati
BA10	Sentrumsutvikling	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Deltakelse og demokrati. Slås sammen til en ny oppgave sammen med: - Bedre bomiljø - Gode steder - Torg og møteplasser
BK14	Skrifta på veggen - utandørs skilt og reklame	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Deltakelse og demokrati. Slås sammen til en ny oppgave sammen med: - Lag lokal byggjeskikkettleiar - Ta ansvar for ein stygg stad - Vurder byggjeskikk
BK2	Ta ansvar for ein stygg stad	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Deltakelse og demokrati. Slås sammen til en ny oppgave samme med: - Lag lokal byggjeskikkettleiar - Skrifta på veggen - utandørs skilt og reklame - Vurder byggjeskikk
BA8	Torg og møteplasser	Etableres i løpet av 2005/2006 under temaet Deltakelse og demokrati. Slås sammen til en ny oppgave sammen med: - Bedre bomiljø - Gode steder - Sentrumsutvikling

Arbeidsgruppen foreslår altså at det i 2005/2006 vil bli etablert tre nye oppgaver for Deltakelse og demokrati:

1. "Bidra til å fremme et godt nærmiljø" basert på sammenslåing av:
 - Bedre bomiljø
 - Gode steder
 - Sentrumsutvikling
 - Torg og møteplasser

2. "Puss opp nærmiljøet" basert på sammenslåing av:
 - Lag lokal byggjeskikkrettleiar
 - Skrifta på veggen - utandørs skilt og reklame
 - Ta ansvar for ein stygg stad
 - Vurder byggjeskikk

3. "Barnetråkk"
 - Justeres av Miljøverndepartementet slik at det passer for departementets fokus mot landets kommuner

I tillegg foreslås det at det i løpet av 2005/2006 etableres under temaet Interessekonflikter en ny oppgave basert på sammenslåing av:

- Arealbruk og transportbehov
- Hvor skal vegen gå?

I tillegg foreslås 5 oppgaver avsluttet fordi de dekkes godt av andre oppgaver.

3 Detaljer for foreslåtte aktiviteter

I dette kapitlet gis veiledning og skjema for de foreslåtte aktiviteter.

Viktige merknader

Introtekst

For noen aktiviteter er det foreslått en kort introtekst. Denne vil bli revidert av arbeidsgruppen når endelig utforming til aktivitetsside i nye miljolare.no er fastlagt.

Litteratur og artikler

Dette er foreslått for flere av oppgavene, men er tatt ut av veiledningene her, bortsett fra de som er direkte nødvendige for å gjøre aktiviteten. De vil bli lagt inn i ressursdatabasen når aktiviteten etableres, og vises på forsiden til aktivitetene. En egen oversikt over dette vil bli laget av arbeidsgruppen i januar 2005.

3.1 Undersøke det sentrale i begrepet bærekraftig utvikling

Formål

- Få en grunnleggende forståelse av begrepet bærekraftig utvikling
- Lære om de internasjonale politiske prosessene mellom land for å sikre bærekraftig utvikling

Samarbeidspartnere

Frivillige miljø- og utviklingsorganisasjoner, miljøvernforvaltning i kommunen, Statistisk sentralbyrå.

Utstyr

PC med Internettoppkobling og/eller bibliotek.

Bakgrunn

Bærekraftig utvikling ble for første gang brukt som begrep i den store miljørapporten, "Vår felles fremtid i 1987", skrevet av en kommisjon oppnevnt av FN for å anbefale miljøtiltak for verdens land. Kommisjonen ble ledet av daværende statsminister i Norge, Gro Harlem Brundtland, og har derfor fått navnet, "Brundtland-kommisjonen". Rapporten som ble skrevet av kommisjonen kalles "Brundtland-rapporten".

Denne rapporten var den første store politiske rapporten om vår tids miljøutfordringer skrevet av og for verdens topp-politikere. Etter at denne rapporten ble lagt frem, ble det bestemt i FN at man måtte arrangere et verdenstoppmøte der statsledere fra verdens land skulle møtes for å diskutere miljø- og utviklingsspørsmål. Møtet ble holdt i Rio De Janeiro i 1992. Statsledere fra alle ledende land deltok på møtet. Helt sentralt i konferansen var hvordan sikre en bærekraftig utvikling.

I 1987 ble det arrangert en oppfølgingskonferanse kalt Rio +5 i New York, USA. I 2002, 15 år etter Brundtland-rapporten, og 10 år etter Rio konferansen, ble det arrangert et verdenstoppmøte om miljø og utvikling i Johannesburg, Sør-Afrika.

Gjennomføring

Elevene skal besvare en del spørsmål. Til hvert spørsmål skal elevene gjøre konkrete vurderinger av utviklingen. De kan bruke lenker oppgitt for å finne svar, eller andre kilder. Det er ikke fasitsvar til oppgavene. Her er vi ute etter elevenes egne vurderinger basert på de faktastudier de gjør.

Spørsmål som skal besvares

- Hva var det nytenkende med begrepet bærekraftig utvikling da det ble lansert i 1987?
- Hvilke konkrete tiltak/konvensjoner ble startet i 1992?
- Hva slags kritikk er kommet mot landenes oppfølging av vedtakene/konvensjonen i 1992?
- Hva ble de viktigste resultatene av Johannesburgkonferansen i 2004?
- Hvordan tror dere det går med bærekraftig utvikling de neste 10 årene?

På resultatsidene blir svarene sammenstillet med svar fra andre elever/klasser/skoler.

Lenker til gode faktakilder

Generelt

- [Et kritisk blikk på Norges oppfølging av Brundtland-rapporten](#)
Artikkel skrevet av Hans Christian Bugge 2002.
- [Generelt om Bærekraftig utvikling](#)
Artikkel skrevet for Nettverk for Miljølære om bærekraftig utvikling.
- [Introduction to sustainable Development](#)
En introduksjon til bærekraftig utvikling og hvorfor dette er viktig. Inneholder definisjoner, historikk og fakta (engelsk).
- [Global environment outlook 3](#)
FN-rapport om jordas miljøtilstand (engelsk)
- [International Institute for Sustainable Development](#)
IISD kommer med anbefalinger innen bærekraftig utvikling. (Engelsk)
- [Lær mer om bærekraftig utvikling](#)
og test kunnskapene dine. Fra Verdensbanken.

Spesifikt om verdenskonferansene

- [Rio-deklarasjonen](#)
Norsk kortversjon.
- [Rio-deklarasjonen om miljø og utvikling](#)
Originalutgaven på engelsk.
- [Agenda 21](#)
FNs offisielle sider om Agenda 21 fra Rio med originalteksten.
- [Miljøverndepartementets sider om Johannesburgkonferansen](#)
Dette er det norske miljøverndepartementets sider.
- [Johannesburgkonferansen sine offisielle sider](#)
De offisielle sidene til FN's miljøprogram.
- [FN's sider om Johannesburgkonferansen](#)
Dette er FN 's offisielle sider fra Johanensburgkonferansen.,

Skjema

Skjema for denne oppgaven vil bli bare justert for at spørsmålsteksten skal passe med spørsmålene gitt ovenfor.

<http://www.nilu.no/nml/utskriftskjemaer/lr2a-pk.htm>

DEL 1: UNDERSØKE DET SENTRALE I BEGREPET BÆREKRAFTIG UTVIKLING						
Dato for gjennomføringen						
<input type="text" value="dd.mm.yyyy"/>		Forklaring : dd = dag, mm = måned, yyyy = år. Eksempel 27.01.2001 betyr 27 januar 2001				
Utført av <input type="text"/>		(Dette brukes for å finne deres resultater igjen)				
Spørsmål 1 Hva var det nytenkende med begrepet bærekraftig utvikling da det ble lansert i 1987?						
Svar		<input type="text"/>				
Spørsmål 1b I miljøpolitikken har det de siste tiårene kommet en rekke ny begreper som føre-var prinsippet, best tilgjengelig teknologi og altså bærekraftig utvikling. Hvor viktig mener dere slike definisjoner og ord er for å få en handlingskraftig miljøpolitikk						
Velg		Veldig lite viktig	Litt viktig	Noe	Viktig	Veldig viktig
		☒	☐	☐	☐	☐
Hvorfor		<input type="text"/>				
Spørsmål 2 Hvilke konkrete tiltak/konvensjoner ble startet i 1992?						
Svar		<input type="text"/>				
Spørsmål 2b Hvor viktig var etableringen av disse konvensjonene?						
Velg		Veldig lite viktig	Litt viktig	Noe	Viktig	Veldig viktig
		☒	☐	☐	☐	☐
Hvorfor		<input type="text"/>				
Spørsmål 3 Hva slags kritikk er kommet mot landenes oppfølging av vedtakene/konvensjonen i 1992						
Svar		<input type="text"/>				

Spørsmål 3b Er denne kritikken berettiget synes dere?					
Velg	Nei ☒	Litt ☐	Hverken ☐	En del ☐	Ja ☐
Hvorfor	<input type="text"/>				
Spørsmål 4 Hva forventes av resultater fra konferansen i Johannesburg 2002					
Svar					
Spørsmål 4b Er det viktig med en statsleder konferanse i 2002 for å sikre fremdrift i miljø og utviklingsarbeidet					
Velg	Veldig lite viktig ☒	Litt viktig ☐	Noe ☐	Viktig ☐	Veldig viktig ☐
Hvorfor	<input type="text"/>				
Spørsmål 5 Hva ble de viktigste resultatene av Johannesburg konferansen? (Besvares bare dersom oppgaven gjøres etter 4/9-02)					
Svar					
Spørsmål 5b Hvor viktig ble Johannesburgkonferansen? (Besvares bare dersom oppgaven gjøres etter 4/9-02)					
Velg	Veldig lite viktig ☒	Litt viktig ☐	Noe ☐	Viktig ☐	Veldig viktig ☐
Hvorfor	<input type="text"/>				
Spørsmål 6 Hvordan tror dere det går med bærekraftig utvikling i verden de neste 10 årene?					
Svar					
Spørsmål 6b Hva med utviklingen i Norge? Hvor sterk blir utviklingen i nødvendig retning?					
Velg	Veldig liten ☒	Litt ☐	Noe ☐	En del ☐	Veldig mye ☐
Hvorfor	<input type="text"/>				
<input type="button" value="Registrer denne delaktiviteten"/>					

Utgår

3.2 Kartlegge hva folk i Norge mener om utviklingen i Norge

Formål

- Få bedret kunnskap om hva bærekraftig utvikling er og hvordan det går i Norge med utviklingen
- Praktisk arbeid med enkel statistikk

Samarbeidspartnere

Frivillige miljø- og utviklingsorganisasjoner, miljøvernforvaltningen i kommunen, Statistisk sentralbyrå.

Utstyr

PC med Internettoppkobling og/eller bibliotek.

Gjennomføring

Her skal eleven gjennomføre en spørreundersøkelse blant folk i nærmiljøet. Det stilles 5 likelydende spørsmål til minst 15 personer. Alder og kjønn skal også registreres for statistiske sammenligninger

Svarene registreres ved å krysse av i skjemaets rubrikker for Veldig lite, Litt, noe, En del og Mye. Skriv dette ut og ta med eller lag eget skjema. Personene som intervjues velges ut av elevene.

Elevene registrerer resultatene via Internettssidene. For hvert spørsmål vil det automatisk lages grafer over svarene i % fordelt på alder og kjønn. Dette bruker elevene som bakgrunn for sine vurderinger av resultatene.

NB! Alle spørsmålene må besvares av alle personer!

Spørsmålene

- Er utviklingen i Norge mer bærekraftig nå enn i 1992?
- Har tiltakene i Norge gitt en bedre bærekraftig utvikling for mennesker globalt?
- Oppfører nordmenn seg i det daglige mer miljøvennlig nå enn i 1992?
- Oppfører du deg i det daglige mer miljøvennlig nå enn i 1992?
- Vil Norge ha en mer bærekraftig utvikling i 2012 enn nå?

Dere må ha minst 5 personer av hvert kjønn, og personene bør være av forskjellig alder. Resultatene deles inn i aldersgruppene:

- <-20
- 21-40
- 41-60
- 61-80
- 80->

Resultatene bli bedre jo flere personer som undersøkes. Gjerne 30-50 totalt, men kravet er minst 15.

Skjema

Skjema for denne oppgaven vil bli beholdt som det er.

<http://www.nilu.no/nml/utskriftskjemaer/lr2b-pk.htm>

DEL 2: KARTLEGGE HVA FOLK I NORGE MENER OM UTVIKLINGEN I NORGE					
Dato for gjennomføringen					
<input type="text" value="dd.mm.yyyy"/>		Forklaring : dd = dag, mm = måned, yyyy = år. Eksempel 27.01.2001 betyr 27 januar 2001			
Spørreundersøkelsen samler alle resultatene for skolen pr. år. Dere legger inn svarene til en person av gangen. På resultatsidene vil dere få fremstilt skolens resultater samlet på flere forskjellige måter, på kjønn, alder etc.					
NB! Alle spørsmålene må besvares av alle personer					
Alder	<input type="text" value="- Velg alder -"/>				
Kjønn	<input type="text" value="- Velg kjønn -"/>				
Spørsmål 1	Er utviklingen i Norge mer bærekraftig nå enn i 1992?				
Velg	Veldig lite	Litt	Noe	En del	Mye
	☐	☐	☐	☐	☐
Spørsmål 2	Har tiltakene i Norge gitt en bedre bærekraftig utvikling for menneskene globalt?				
Velg	Veldig lite	Litt	Noe	En del	Mye
	☐	☐	☐	☐	☐
Spørsmål 3	Oppfører Nordmenn seg i det daglige mer miljøvennlig nå enn i 1992?				
Velg	Veldig lite	Litt	Noe	En del	Mye
	☐	☐	☐	☐	☐
Spørsmål 4	Oppfører du deg i det daglige mer miljøvennlig nå enn i 1992?				
Velg	Veldig lite	Litt	Noe	En del	Mye
	☐	☐	☐	☐	☐
Spørsmål 5	Vil Norge ha en mer bærekraftig utvikling i 2012 enn nå?				
Velg	Veldig lite	Litt	Noe	En del	Mye
	☐	☐	☐	☐	☐
<input type="button" value="Registrer denne personen"/>					

3.3 Sjekke hva statistikken sier om utviklingen i Norge

Formål

- Få en praktisk forståelse av bærekraftig utvikling i Norge og bruk av indikatorer for utvikling
- Få et bevisst forhold til bærekraftig utviklingen i Norge

Samarbeidspartnere

Frivillige miljø- og utviklingsorganisasjoner, miljøvernforvaltning i kommunen, Statistisk sentralbyrå.

Utstyr

PC med Internettoppkobling og/eller bibliotek

I denne delen skal vi sjekke hva statistikken sier om bærekraftig utvikling i Norge.

Gjennomføring

Elevene skal gjennom å hente frem statistikk om en del viktige nøkkeltall i Norge for 1992 (da Rio konferansen var) og frem til i dag, evaluere og vurdere utviklingen i forhold til et bærekraftig utviklingsperspektiv.

Statistisk Sentralbyrå lager hvert år en meget god statistikk "Naturressurser og miljø" og disse finnes på deres websider: www.ssb.no/emner/01/sa_nrm.

Bruk den nyeste statistikken som bakgrunn for undersøkelsene. Hele rapporten ligger på web-sidene, og dere kan åpne den kapittel for kapittel, eller så kan biblioteket hos dere bestille hele rapporten. Læreren kan også på forhånd laste ned de aktuelle kapitlene til skolens PC'er og/eller skrive dem ut.

Som kjent avhenger bærekraftig utvikling av en rekke parametre, og vi har her plukket ut noen av de mest sentrale når det gjelder hvordan samfunnet omstiller seg til et ressursforbruk som ikke vil gi vansker for klodens kommende generasjoner. Det vi skal se på er utviklingen i Norge innen:

Energi (Unntatt sjøfart og energisektoren)
Bruk av energi, olje og gass
Bruk av energi, fornybar
Transport
Innenlands persontransport, passasjerkilometer
Klima
Utslipp av klimagasser til luft
Jordbruk
Størrelse på dyrket areal
Forbruk av plantevernmidler
Avfall (Våtorganisk avfall)
Totalt
Gjenvinning og kompostering
Avfall (Papir)
Totalt
Gjenvinning

Dette er alle områder som er sentrale for å vurdere om utviklingen i Norge går i bærekraftig retning. Vi kan f.eks. ha økende gjenvinning av avfall, men dersom totalvolumet av avfall også øker, vil dette spise opp den positive effekten av gjenvinningen.

Steg 1: Finn riktige data

For hvert av disse områdene skal dere finne tall fra Statistisk sentralbyrå's rapporter for 1992 og siste år som er offentliggjort. Disse tallene skal dere så registrere på Internettssidene til Nettverk for Miljølære. Anfør også %-vis endring i perioden.

Når elevene registrerer dataene på nettsidene, får dere resultatene fremstilt i en samlegraf.

Steg 2: Vurder og gi karakter

På bakgrunn av utviklingstrekkene, skal elevene så gjøre en vurdering av hvor bærekraftig utviklingen i Norge er. Dette gjøres ved å se hva tallene forteller og gi en karakter til Norge med en begrunnelse for karakteren.

Dette registreres også på nettsiden slik at man kan sammenligne vurderingene fra flere klasser/skoler.

Skjema

Skjema for denne oppgaven vil bli beholdt som det er, <http://www.nilu.no/nml/utskriftskjemaer/lr2c-pk.htm> + lagt til vurdering av det de fant, slik som vist nedenfor.

DEL 3: SJEKKE HVA STATISTIKKEN SIER OM UTVIKLINGEN I NORGE**Dato for gjennomføringen**Forklaring : dd = dag, mm = måned, yyyy = år.
Eksempel 27.01.2001 betyr 27 januar 2001

Her registreres dataene i to steg:

- Dere legger inn tallene dere har funnet
- Det lages en graf og dere gir vurdering til utviklingen

Utført av

(Dette brukes for å finne deres resultater igjen)

1992

2004

Energi

Bruk av energi, Olje og gass

 PJ* PJ*

Bruk av energi, Fornybar

 PJ* PJ***Transport**Innenlands persontransport,
passasjerkilometer Km Km**Klima**

Utslipp til luft av klimagasser

 Tonn Tonn**Jordbruk**

Hvor stort areal dyrket

 Dekar Dekar

Bruk av plantevernmidler

 Tonn Tonn**Avfall (Våtorganisk avfall)**

Totalt

 Tonn Tonn

Gjenvinning og kompostering

 Tonn Tonn**Avfall (Papir)**

Totalt

 Tonn Tonn

Gjenvinning

 Tonn Tonn[Vis grafisk fremstilling](#)* PJ = Petajoule = 10^{15} JouleTotalvurdering
av Bærekraftig
utvikling i NorgeGi karakter til
bærekraftig utvikling i
Norge 1992 - 2002 Lg Ng G M S

3.4 Sjekk utviklingen for to land

Formål

- Bli bevisst og kunne analysere sammenhenger/forskjeller mellom ulike samfunnsforhold i forskjellige land
- Lære å ”lese” statistisk materiale

Gjennomføring

Globalis er et interaktivt verdensatlas der brukeren selv kan velge hva som skal vises på kartet. Målet er å formidle likheter og ulikheter i samfunnet og hvordan menneskelig aktivitet påvirker livet på planeten. Gjennom bruk av statistikk og kart på Globalis skal elevene lære å se sammenhenger mellom blant annet økonomisk vekst og sosial utvikling.

Ressurser:

www.globalis.no,

For informasjon om Globalis, se:

[http://www.fn.no/for elever og l rere/oppgaver til globalis/informasjon til l l reren](http://www.fn.no/for_elever_og_l_rere/oppgaver_til_globalis/informasjon_til_l_reren)

Det kan være lurt å gjøre seg litt kjent med Globalis før man går i gang med aktiviteten. På FN-sambandets nettsted kan du finne introduksjonsaktiviteter:

[http://www.fn.no/for elever og l rere/oppgaver til globalis/oppgaver for elever i ungdomsskolen](http://www.fn.no/for_elever_og_l_rere/oppgaver_til_globalis/oppgaver_for_elever_i_ungdomsskolen)

”Globalisering” artikkel av Thale Berg Husby (finnes i nettverket)

”Frihandel med landbruksvarer en fordel for de fattige?” artikkel av Hanne Aaby

”Kunnskap og konkurranse i global økonomi” artikkel av Erik Blytt, Verdensmagasinet X, <http://www.verdensmagasinetx.no/Artikler/195.html>

”Fattigdom og bærekraftig utvikling” artikkel av Hanne Aaby (finnes i nettverket)

For at aktiviteten skal ha en hensikt, må elevene sammenligne to land med ulik status for sosial utvikling (HDI) knyttet opp til en ganske lik status for økonomisk styrke/utvikling (BNP). Det er derfor satt sammen egnede par som elevene kan velge, best om klassen totalt dekker alle parene i minst en gruppe hver.

- Armenia – Angola
- USA – Norge
- Moldova – Botswana
- Vietnam – Namibia
- Sør-Afrika - El Salvador

Viktige definisjoner*Human Development Index (HDI)*

Verdien på HDI (indeks for menneskelig utvikling) uttrykker gjennomsnittlig "nivå" på sosial utvikling i et land.

HDI er sammensatt av tre forhold:

- forventet levealder
- utdanningsnivå
- inntekt per innbygger

Bruttonasjonalprodukt (BNP)

BNP, eller GDP (Gross Domestic Product) på engelsk, er det totale volumet (i økonomisk verdi) av varer og tjenester som produseres i et land. Produksjonen kan være nasjonal eller ha utenlandske eiere (utenlandske investeringer).

Tidligere ble BNP brukt som mål på et lands utvikling. Siden dette målet ikke fanger opp den menneskelige og sosiale dimensjonen, og fordi et lands økonomiske vekst ikke nødvendigvis kommer befolkningen til gode, har FN utviklet en indikator for menneskelig utvikling, Human Development Index.

Steg 1: Finn utviklingsstatistikk om valgte land

- Velg landpar fra lista over
- Gå inn på Globalis og finn de to landenes sist registrerte GDP og HDI. Noter årstall og verdi
- Finn også landenes rangering for HDI

Steg 2: Vurder forskjellene mellom landene

- Gi en forklaring på ulikhetene i forholdet mellom de to landenes HDI og GDP.
- Elevene skal spesifikt vurdere:
 1. Indre forhold knyttet til hvert land. Gjeldssituasjonen, andel fattige som lever under 1 USD/dag, andel arbeidsledige, utslipp av CO₂ per innb., energibruk per innb., utbredelse av HIV/Aids, befolkningens tilgang på Internett. NB: Statistikken finnes på Globalis
 2. Ytre forhold kan f.eks. være landets historie og betydningen av internasjonal politikk og økonomi (f.eks. internasjonal handel og WTO) for nasjonal utvikling.

Steg 3: Sammenlign landpar

Sammenlign til slutt alle landparene som klassen har jobbet med. Er det noen likhetstrekk mellom de fem landene som kommer best ut når det gjelder HDI sett i forhold til landene som kommer dårligst ut?

Skjema:

Undersøkte land	<input type="text"/> (velg land 1)	<input type="text"/> (velg land 2)
År data er hentet fra	<input type="text"/> (velg år)	<input type="text"/> (velg år)
HDI		
BNP/innbygger (ppp* USD)		
Gjeldbetjening **		
Andel fattige (i %)		
HIV/AIDS (i %)		
CO ₂ per innb. (tonn)		
Energibruk per innb. ***		
Arbeidsløshet blant unge (%)		
Tilgang på Internett (antall per 1000)		
Vurdering av indre forhold som årsak til tilstand		
Vurdering av ytre forhold som årsak til tilstand		

* Når BNP måles ved hjelp av PPP, tas det hensyn til prisnivået og kjøpekraften i hvert enkelt land ved utregningen.

** Andel (%) av landets eksportinntekter som går med til nedbetaling av gjeld til utlandet.

*** Kg oljeekvivalenter per innb.

Likhetstrekk mellom de fem landene som kommer best ut når det gjelder HDI sett i forhold til landene som kommer dårligst ut?	
Andre kommentarer/vurderinger	

3.5 Delta aktivt i kommunens planlegging

Barn og unge har rett til å få si sin mening og bli hørt. Dette er rettigheter som også gjelder i kommunal planlegging. Det finnes egne rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planlegging. Retningslinjene inneholder blant annet disse bestemmelsene:

- Barn og unge har rett til å delta og si sin mening ved utarbeiding av planer som angår dem
- Utearealer som brukes av barn og unge, skal være sikret mot forurensning, støy, trafikk- og helsefare
- Barn og unge har krav på fullverdig erstatningsareal dersom lekearealene deres nedbygges

Formål

- Bli kjent med barn og unges rettigheter i planlegging og barnerepresentantordningen
- Få kunnskap om kommunal arealplanlegging og saksgangen i plansaker
- Evaluere kommunens tilrettelegging for at barn og unge skal bli hørt i kommunal planlegging
- Foreslå tiltak i kommunen som kan gi barn og unge økt medvirkning i plansaker

Aktuelle samarbeidspartnere

Kommuneplanlegger eller teknisk etat i kommunen, barnerepresentanten i kommunens faste utvalg for plansaker, elevråd, barne- og ungdomsråd

Utstyr

Registreringsskjema

Bakgrunn

Deltakelse kan i denne sammenheng deles inn i tre aspekter:

1. Å ha rett: å ha kunnskap om sine rettigheter, dvs. kunnskap om det formelle systemet som åpner mulighetene for deltakelse – og som begrenser disse. Dette gjelder f.eks. lover og regler.

2. Å få rett: dvs. å kjenne til de ulike veiene til medvirkning på de aktuelle nivåer (lokalt/kommunalt/fylke osv.) og hvordan det er tilrettelagt for at ens rettigheter blir oppfylt.

3. Å ta rett: dreier seg om å bruke de mulighetene som finnes i de fora som er tilgjengelige for å oppnå noe i en konkret sak eller situasjon.

Skoler som ønsker å delta i kommunens planlegging - å ta rett - kan velge å involvere seg i ulik grad, f.eks.:

- Bidra med informasjon og synspunkter undervegs i planprosessen
- Delta i kartlegginger og registreringer
- Lage sine egne planforslag

Alle kommuner skal ha utpekt en egen representant i kommunens faste planutvalg som skal være talsmann for barns interesser.

Elevene er med i Øvre Eiker

I Øvre Eiker kommune i Buskerud regnes skolen som en hjørnestein i kommunens nærmiljøarbeid. Hvert år arrangeres Barnas kommunestyre (BK), der elevrepresentanter for femte og åttende klasse deltar. BK tar opp saker barn og unge er opptatt av, og har 30 000 kroner til fordeling på strakstiltak. I tillegg er elevrådene høringsinstans for kommuneplanen, og det er et mål at alle reguleringsplaner som omfatter skolens nærområde, skal forelegges elevrådet til uttalelse.

Kilde: Fra barnetråkk til ungdomsting. BFD

Gjennomføring

Steg 1: Innhente informasjon om muligheter for deltakelse

Hjelp elevene å sette seg inn i de rettighetene som ligger i plan- og bygningsloven og i de rikspolitiske retningslinjene (se linker for litteratur). Gå gjennom saksgangen i en planprosess (se f.eks. vedlagte linker til aktuelle artikler) og gjøre elevene oppmerksomme på hvor i prosessen skolen eller elevene kan komme med synspunkter, forslag og kommentarer.

Pågår det noen planprosesser i kommunen for tiden, som elevene har interesse av å involvere seg i? For å få mer informasjon om dette, kan noen av elevene kontakte barnerepresentanten, teknisk etat eller evt. servicetorget i kommunen, eller sjekke om det også ligger informasjon om slike pågående plansaker på kommunens hjemmeside.

Elevene eller læreren tar kontakt med kommuneadministrasjonen for å få vite hvem som er kommunens barnerepresentant og klassen kan også invitere kommunens barnerepresentant eller kommuneplanleggeren til et informasjonsmøte med lærere og elever, og be ham eller henne fortelle hva som er barnerepresentantens oppgave, og informere om hva kommunen gjør for å sikre barn og unges interesser i planlegging, f.eks. i saker der barn og unges lekearealer nedbygges.

Enkelte kommuner har innført ordninger med barnas kommunestyre der elever får beslutningsmyndighet og kan bevilge midler til tiltak som skolene foreslår, f.eks. utbedring av lekeplasser og sykkelstier. Andre kommuner har gjennomført åpne høringer for barn og unge eller latt elevrådet være høringsinstans i plansaker. Atter andre har et barne- og ungdomsråd som får plansaker til uttalelse. La elevene finne ut av hvorvidt noen av disse tiltakene er gjennomført i egen kommune.

Steg 2: Evaluer kommunens innsats og foreslå tiltak for økt medvirkning

Diskuter i klassen hvilke muligheter elevene har for å fremme sine interesser i kommunens plansaker. Diskuter også hva elevene og skolen kan gjøre for å bidra med opplysninger til barnerepresentantens arbeid, og hvordan skolen kan medvirke i planleggingen. Diskuter også hva kommunen eller barnerepresentanten kan gjøre for å involvere barn og unge i større grad.

Evaluer kommunens tilrettelegging for at barn og unge skal bli hørt i plansaker. Gi kommunen en vurdering på en skala med 4 ulike karakterer (se registreringsskjema).

La deretter noen av elevene skrive et brev, på vegne av klassen, til kommunens planutvalg om hva som kan gjøres for å lette barn og unges muligheter til å komme fram med sine synspunkter og delta i planleggingen av sine omgivelser. Dersom klassen er fornøyd med barn og unges påvirkningsmuligheter i kommunale prosesser, så kan de skrive et brev med ros om dette til kommunestyret.

Tips og idéer

Gå inn på nettverkets Internettsider og sjekk om noen andre skoler i kommunen allerede har lagt inn navnet på kommunens barnerepresentant, så slipper kommunen å svare på det samme spørsmålet fra alle klasser og skoler som gjør denne oppgaven.

Det går også an å bruke heftet ”fra barnetråkk til ungdomsting” fra Barne- og Familiedepartementet som utgangspunkt for at elevene lærer om hvordan barn og unge deltar i politiske prosesser i andre kommuner.

Skjema

Kommune				
Barnas representant i kommunens faste utvalg for plansaker	Navn			
	Tittel/stilling			
	Adresse (jobb)			
	Telefonnummer			
Eksempel på barn og unges medvirkning i kommunen				
Erfaring fra egen og andre barn/unges medvirkning i kommunen				
Vurdering av kommunens ordninger for barnas medvirkning				
	Dårlig	Litt bra	Bra	Svært bra
Karakter til kommunen for tilrettelegging				
Forslag til tiltak for økt medvirkning				

Andre kommentarer/vurderinger	
-------------------------------	--

3.6 Lage ny utviklingsplan for skolens nærområder

I denne oppgaven skal elevene ta en rundtur i lokalmiljøet og undersøke hva de ulike arealer benyttes til. De kan tegne inn arealbruksformålene med forskjellige farger på kart, og undersøke hvilke planer som finnes for skolens nærområder. Deretter kan de diskutere i klassen hva elevene og andre elever på skolen vil at områdene skal brukes til.

Formål

- Utforske og dokumentere arealbruken i skolens nærmiljø
- Bli kjent med planene som foreligger for skolens nærmiljø
- Bli bevisst på hvordan de selv ønsker at skolens nærmiljø skal være i fremtiden og formidle disse synspunktene videre

Aktuelle samarbeidspartnere

Kommuneplanlegger eller teknisk etat i kommunen, barnerepresentanten i kommunens faste utvalg for plansaker, elevråd, grunneiere.

Utstyr

- Kart over skolens nærområder (økonomisk kartverk 1:5000)
- Kommuneplanens arealdel og eventuell reguleringsplan for området
- Tusjer eller fargestifter, blanke ark
- Registreringsskjema
- Eventuelt fotoapparat

Bakgrunn

Alle kommuner skal ha en kommuneplan med en arealdel som dekker hele kommunen. I kommuneplanens arealdel skal både eksisterende og fremtidig bruk av områder være inntegnet, f.eks. hvilke byggeområder som eksisterer og hvilke som er planlagt.

I tillegg kan det finnes reguleringsplaner som dekker mindre områder. Det kan også finnes andre plantyper som bebyggelsesplaner og kommunedelplaner, eller planer som gjelder ulike temaer, f.eks. barne- og ungdomsplan, grønn plan, plan for kulturminner eller plan for sentrumsområder.

Kommuneplanens arealdel skal tas opp til vurdering hvert fjerde år. Skal planen endres, må planforslaget ut til høring, og kommunen skal sørge for at ulike interesser blir tatt hensyn til.

Kommuneplanens arealdel

Kommunene er ifølge plan- og bygningsloven pliktige til å utarbeide en kommuneplan med tilhørende arealdel. Kommuneplanens arealdel er en oversiktsplan som består av et plankart for hele kommunen med utfyllende bestemmelser for hvordan arealene tenkes brukt i framtida. Arealdelen er en del av kommunens langsiktige planlegging og skal samordne viktige behov for vern og utbygging. På kartet brukes ulike farger og skraveringer for å angi de ulike formålene (byggeområder, landbruks-, natur- og friluftsområder osv.). Planen vedtas av kommunestyret og skal tas opp til vurdering hvert fjerde år. [Eksempel på plankart og tegnforklaring.](#)

Gjennomføring

Steg 1: Tegne og fotografere arealbruk

La elevene ta en rundtur i nærmiljøet og undersøke hva ulike arealer benyttes til. Undersøkelsen kan omfatte bydelen eller skolekretsen, eller den kan avgrenses til noen kvartaler rundt skolen. Elevene kan deles i små grupper som kartlegger arealbruken i hvert sitt område.

Utstyr elevene med et kart over skolens nærområder som grunnlag (økonomisk kartverk i målestokk 1:5000 kan være passende). Hver gruppe kan få hver sin kopi av kartet.

Elevene tegner inn forskjellige typer arealbruk med forskjellige farger. De kan benytte kategorier og farger som også finnes i kommuneplanens arealdel eller i reguleringsplaner. Eksempler på disse to typene av plankart finnes i boksene nedenfor.

Kategorier som kan benyttes:

- Bygeområder:
 - Boligområder fargelegges gult
 - Områder med forretninger, kontorer, industri og lager fargelegges lilla
 - Områder med offentlige bygg som skole, kirke, sykehjem og lignende fargelegges rødt
- Friområder som parker, turveger og lignende fargelegges mørkegrønt
- Landbruks-, natur- og friluftsområder fargelegges lysegrønt (i kommuneplanens arealdel brukes forkortelsen LNF-område)
- Hovedvegsystem og trafikkområder tegnes svart eller grått

Ikke lag for detaljerte oppdelinger, men prøv å få sammenhengende fargeflater. Vær oppmerksom på at i bygeområder fargelegges alle tomtene gule, selv om husene bare utgjør en liten del.

Elevene kan også ta med fotoapparat for å dokumentere ulike arealbruk ved hjelp av bilder. Disse kan deretter legges inn i registreringskjemaet.

Etterpå kan kartleggingen fra de ulike gruppene tegnes inn på samme kart. Diskuter i klassen: Hvilke farger er det mye av, og hvilke er det lite av? Er det friområder og LNF-områder i nærheten av skolen, eller er det stort sett bare bygeområder?

Reguleringsplan

Med reguleringsplan forstås en detaljplan for et avgrenset område. Formålet med planen er å regulere bruk og vern av sjø- og landarealer og bebyggelse i området. En reguleringsplan består av et plankart for området med utfyllende bestemmelser. På kartet brukes ulike farger og skraveringer for å angi de ulike formålene (byggeområde, friområde osv.). Reguleringsplaner benyttes gjerne i forbindelse med utbygging eller bevaring av områder i tettbygde strøk. For større bygge- og anleggsarbeider skal det alltid utarbeides reguleringsplan. Reguleringsplaner vedtas av kommunestyret.

[Eksempel på plankart og tegnforklaring](#)

Steg 2: Undersøk hvilke planer som finnes for skolens nærområder

Læreren eller noen elever kan kontakte teknisk etat i kommunen for å få oversikt over hvilke arealplaner og planforslag som finnes for skolens nærområder, eller sjekke om kommunen har lagt ut slik informasjon på sine hjemmesider. La noen elever skrive inn i registreringsskjemaet hvilke planer som gjelder for området, og hvilket år de er godkjent eller revidert.

Få tak i et eksemplar av kommuneplanens arealdel. La klassen sette seg inn i planen og finn ut hvordan skolens nærområder er avmerket på kartet. Hvordan stemmer kommunens kart med det kartet elevene selv har laget?

Elevene undersøker og diskuterer hva planen innebærer for fremtidig bruk. Er det planer for området som vil føre til endringer? I tilfelle hvilke? Er det f.eks. planlagt boligområder eller veger som vil berøre områder som skolen benytter, eller friområder i nærheten?

Steg 3: Intervjue andre elever om planene for nærområdet

Elevene går ut og intervjuer noen elever hver fra andre klasser, om hva andre elevene mener om planene for nærområdet. Elevene lager egne intervjueskjemaer. Pass på å dekke alle aldersgrupper på skolen. Svarene diskuteres i klassen.

Er det generell enighet blant elevene angående planene for bruk av nærområdet? Er det forskjellige meninger blant elever i forskjellig alder, av forskjellig kjønn osv.? Hvilke interessekonflikter kan oppstå når det gjelder fremtidig bruk av arealene, både mellom elever, men også mellom skolen og andre interessegrupper i samfunnet?

Framtidsprosjekt i Fjell

I Fjell kommune vest for Bergen ble elever i 4.-5. klasse engasjert da kommuneplanen skulle revideres. Seks skoler deltok i "Framtidsprosjektet" og fikk komme med sine ønsker for framtidig bruk av områder i kommunen. Arbeidsmåtene omfattet bruk av kart, befarings, fotografering, video, diskusjon, tegning, spørreskjema og rapportskriving. Teknisk etat i kommunen laget etterpå tre kart for hver skole: ett som viste kommunens planer for området, ett som viste elevenes forslag, og ett som viste hvor det var konflikt mellom kommuneplanen og elevenes ønsker. Elevene kan ikke regne med å få alle sine forslag gjennomført, men kartene gav politikerne bedre grunnlag for å vurdere ulike interesser når den nye planen skulle vedtas.

Kilde: Fra barnetråkk til ungdomsting. BFD

Steg 4: Lag planer eller fremtidsscenarioer

La klassen se for seg en videre utvikling av skolens nærområder. Hvilke synspunkter har klassen på hvordan nærområdene bør benyttes i fremtiden (nær fremtid og om 10-20 år)? Noen spørsmål som kan ta utgangspunkt i denne diskusjonen kan være:

- Hvilke deler av området bør beholdes som friområder eller landbruks-, natur- og friluftsområder?
- Bør det bygges boliger eller butikker i området, og hvor kan bygninger i tilfelle plasseres?
- Hvordan kan man ta vare på kulturminner og eldre bebyggelse i området?
- Hva vil skje dersom innbyggertallet fordobles - eller halveres?

La elevene tegne fremtidsscenarioer for skolens nærområde. Tegningene kan eventuelt skannes og legges inn i registreringskjemaet.

La videre elevene lage kart, modeller og beskrivelser av hvordan de ønsker eller ser for seg at området vil bli om ti år. Kartet kan gjerne lages som et forslag til en reguleringsplan. Bruk tegningene til å få ideer til utforming av reguleringsplan. Når plankartet er ferdig, kan det skannes inn og digitaliseres. Ulike områder kan nummereres og gis en separat forklaring angående fysisk og sosial arealbruk. Sammenlign deretter klassens plankart med kommunens.

Steg 5: Formidle klassens synspunkter

Dersom kommuneplanens arealdel er ute til høring på nåværende tidspunkt, kan elevene skrive en uttalelse til planforslaget. Eller de kan invitere en kommuneplanlegger eller kommunens barnerepresentant til skolen og formidle klassens synspunkter.

Dersom planen ikke er ute til høring akkurat nå, går det an å formidle klassens synspunkter på andre måter. Elevene kan f.eks. ta kontakt med lokalavisa, og spørre om de vil skrive en artikkel om klassens fremtidsvisjon. På den måten kan de skape engasjement og inspirasjon fram mot neste høringstidspunkt.

Eller de kan ta kontakt med en lokal organisasjon som de tror har samme interesser som klassen, og som elevene kan formidle sine synspunkter og fremtidsønsker til. Slik kan de sørge for at synspunktene er spredd til noen som vil kunne ta dem fram i neste høringsrunde.

Eksempler på plankart

[Kommuneplanens arealdel](#)

[Reguleringsplan](#)

Skjema

Kommune		
Gi en kort beskrivelse av skolens nærrområder slik de er i dag.		
Dokumentasjon (foto og skannede kart) kan evt. legges inn her:		
Eksisterende planer og nye planforslag som finnes for skolens nærrområder:	Plantype	År
Er det planer for området som vil føre til endringer? I tilfelle hva slags endringer?		
Hvordan ønsker dere at området skal være om 10–20 år?	Tegninger/illustrasjoner kan eventuelt skannes og legges inn her:	
	Dersom klassen har tegnet plankart, kan de eventuelt skannes og legges inn her.	
	Bruk tekstfeltet til å beskrive ulik fysisk og sosial arealbruk, slik klassen har tenkt seg disse i fremtiden.	
	Beskriv hvordan klassens planforslag avviker fra kommunens.	
Gi en vurdering av arbeidsprosessen. Hvordan var det å komme i gang? Hva var vanskelig? Gi gjerne tips til andre skoler som skal utføre samme oppgave.		
Andre kommentarer/vurderinger		

3.7 Finn ut hvordan globaliseringen påvirker oss – og de andre?

Formål

- Bidra til økt forståelse av globaliseringens innhold og konsekvenser
- Få erfaring med å formidle informasjon ved hjelp av ulike virkemidler

Samarbeidspartnere

- Unge høyre: www.ungehovre.no
- AUF: www.auf.no
- Senterungdommen: www.senterungdommen.no
- Kristelig folkepartis ungdom: www.krfu.no
- Fremskrittsparties ungdom: www.frp.no
- Unge venstre: www.uv.no
- Sosialistisk Ungdom: www.su.no
- Rød Ungdom: www.rv.no
- Kirkens nødhjelp: www.nca.no
- FOKUS: www.fokuskvinner.no
- Fremtiden i våre hender: www.fivh.no
- Naturvernforbundet: www.naturvern.no

Utstyr

Registreringsskjema

Bakgrunn

Globalisering er en prosess der verden blir stadig mer sammenvevd og der nasjonale grenser på mange områder er i ferd med å bli overskredet eller visket ut. Globaliseringen er mangfoldig - og omfatter et sett av prosesser med økonomiske, politiske og kulturelle dimensjoner. Turisme, underholdning (filmer, tv-serier, musikk) og Internett er eksempler på "globaliserte" samfunnsområder der ungdom både deltar og påvirker.

Dagens debatt dreier seg ofte om økonomisk globalisering, som blant annet kjennetegnes ved økt handel og flyt av investeringer over landegrenser. Noen hevder at en slik utvikling ødelegger miljøet og forsterker økonomiske forskjeller. Andre vil hevde at den samme prosessen gir økt velstand og flere valgmuligheter for den enkelte. Bildet er komplekst: Økt handel og transport mellom land gir økt utslipp av CO₂, mens internasjonale miljøavtaler bidrar til gjensidige forpliktelser mellom land. Globaliseringen er *en prosess* som gir *ulike utslag*, avhengig av hvor i verden man befinner seg.

Gjennomføring

Steg 1: Intervjuduell

For å finne ut mer om globaliseringen, skal elevene kontakte to av partiene og/eller organisasjonene som er listet opp under "samarbeidspartnere". Representanter for de to organisasjonene skal utfordres til en "globaliseringsduell" (etter modell fra Dagbladets lørdagsmagasin). Deltagerne i duellen skal svare på spørsmålene hver for seg. Oppgaven gir derfor ingen

mulighet til å følge en diskusjon i utvikling. På grunnlag av de ulike oppfatningene som kommer fram i duellene, skal elevene selv gjøre en vurdering av globaliseringens fordeler og ulemper.

Før elevene kontakter partiene er det viktig at de har satt seg inn i temaet. De fire artiklene over gir god bakgrunnsinformasjon, som sammen med en diskusjon i klassen er en fin forberedelse til det videre arbeidet. Klassen skal bli enige om felles spørsmål. Partene kan deretter kontaktes på telefon/e-post. Det letteste er nok å sende spørsmålene elektronisk og be om svar skriftlig. Det er viktig å presisere at svarene skal være korte og konsise.

Elevene skal innhente informasjon om organisasjonenes/partienes syn på globalisering i forhold til 1- miljø, 2- økonomisk og 3- sosial utvikling. Hva er positivt og hva er negativt. Lag to spørsmål under hvert av de tre punktene og registrer svarene i nettverket.

Steg 2: Identifisere fordeler og ulemper med globalisering

På grunnlag av flere dueller og annen informasjon som eleven innhenter, skal klassen lage en liste på minimum fem fordeler og fem ulemper ved dagens globalisering.

Skjema

Del 1:

DEL 3: INTERJU / DUELL			
Dato for gjennomføringen			
<input type="text" value="dd.mm.yyyy"/>		Forklaring : dd = dag, mm = måned, yyyy = år. Eksempel 27.01.2001 betyr 27 januar 2001	
Her registrerer dere fakta om duellen dere laget, spørsmålene dere stilte og svarene dere fikk. Hvis dere lagde flere enn 5 spørsmål plukker dere ut de som var mest interessante.			
Intervjuobjekt 1	<input type="text"/>	Intervjuobjekt 2	<input type="text"/>
Arbeidsplass/org	<input type="text"/>	Arbeidsplass/org	<input type="text"/>
Intervjuer(e)	<input type="text"/>	Intervjuer(e)	<input type="text"/>
Dato (dd.mm.yyyy)	<input type="text"/>	Dato (dd.mm.yyyy)	<input type="text"/>
Spørsmål 1	<input type="text"/>		
Svar	<input type="text"/>	Svar	<input type="text"/>
Spørsmål 2	<input type="text"/>		
Svar	<input type="text"/>	Svar	<input type="text"/>
Spørsmål 3	<input type="text"/>		

OSV.

Del 2

DEL 2: FORDELER OG ULEMPER MED GLOBALISERING		
Dato for gjennomføringen		
<input type="text" value="dd.mm.yyyy"/>	Forklaring : dd = dag, mm = måned, yyyy = år. Eksempel 27.01.2001 betyr 27 januar 2001	
	Fordeler	Ulemper
1	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2	<input type="text"/>	<input type="text"/>
3	<input type="text"/>	<input type="text"/>
4	<input type="text"/>	<input type="text"/>
5	<input type="text"/>	<input type="text"/>
6	<input type="text"/>	<input type="text"/>
7	<input type="text"/>	<input type="text"/>
8	<input type="text"/>	<input type="text"/>
9	<input type="text"/>	<input type="text"/>
10	<input type="text"/>	<input type="text"/>

3.8 ”Etiske varer” – et naturlig alternativ?

Formål

Få kunnskap om sammenhengen mellom forbruk, miljø og levekår
Bli bevisst sine muligheter til å påvirke samfunnet (nasjonalt og internasjonalt) som forbruker

Samarbeidspartnere

Foreldre, innkjøpsansvarlig i kommunen eller stor bedrift i nærheten.

Utstyr

Registreringsskjema

Internett

Bakgrunn

I globaliseringens tidsalder er det lett å tenke at utviklingen går sin gang uten at vi - som enkeltmenneske - har mulighet til å påvirke. Men økonomi og teknologi lever ikke sine egne liv – det er menneskene som styrer utviklingen gjennom holdninger og valg. Om man ønsker å påvirke politiske og økonomiske rammebetingelser, kan man engasjere seg politisk. Har man en ”hjertesak” finnes mange frivillige organisasjoner som jobber med ulike globale temaer. En tredje mulighet for påvirkning er å bli bevisst sin egen livsstil og forbruksmønster.

Vi merker det som oftest ikke selv – men mange av produktene vi forbruker er belastende for mennesker (produsenter) og miljø.

”Etiske” varer er produsert under menneskelige arbeidsforhold og er derfor et godt alternativ for de som ønsker å bruke sin forbrukermakt. Det gjelder bare å vite at varene eksisterer. Til dette er det utviklet merkeordninger, den mest kjente er Max Havelaar.

Gjennomføring

Ved å kartlegge hvilke ”etiske” alternativer som finnes for et utvalg av produkter skal elevene lære om hvordan de, som forbrukere, kan påvirke andre menneskers leve- og arbeidsforhold. Etisk produksjon innebærer oftest også mindre miljøbelastning, men for enkelthets skyld fokuserer vi ikke på dette forholdet i denne aktiviteten. Flere andre aktiviteter under temaet Forbruk, ressurser og fordeling dekker det aspektet. Her ser vi mer på de etiske aspektene og hvordan en som forbruker kan delta til økonomisk og sosial utvikling i produksjonsland for varer vi kjøper.

Nettsteder som kan brukes som ressurs til denne aktiviteten er f.eks:

- Nettsted: Initiativ for etisk handel, www.etiskhandel.no.
- Nettsted: Max Havelaar, www.maxhavelaar.no,
- Nettsted: Framtiden i våre hender: www.fivh.no
- Nettsted: Body shop, Norge: <http://www.the-body-shop.no>

Steg 1: Kartlegg hvilke "etiske" alternativer som finnes

La elevene gå inn på nettstedet nevnt over for å få en oversikt over deres arbeid. Man kan også dele ut skriftlig materiale om temaet og/eller gi en muntlig presentasjon.

Elevene skal velge minst 5 produkter som de bruker daglig/jevnlige (fra listen med dagligvareprodukter). Elevene skal finne eventuelle "etiske" alternativer for de ordinære produktene, og sjekke ut de fordelene de etiske alternativene gir for produsentene. Det kan være nødvendig å kontakte importør eller utsalgsted.

Aktuelle dagligvareprodukter elevene skal velge fra der det kan finnes "etiske" alternativer er:

- Kaffe, te
- Kakao
- Sjokolade
- Honning
- Bananer
- Appelsiner
- Ris
- Kosmetikk

Steg 2: Kartlegg prisforskjellene

Når lista med ordinære og etiske produkter er klar, skal elevene kartlegge prisforskjeller på de ulike alternativene. Butikkene kan oppsøkes direkte eller ved telefon/e-post. Husk at en ikke nødvendigvis finner det originale og etiske alternative i samme butikk. Helios (helsekost), Coop og Body Shop er eksempler på butikkjeder som kan ha etiske varer i sine hyller.

Elevene skal notere ned pris på den "ordinære" varen og på det "etiske" alternativet.

Steg 3: Vurder effektene av etisk handel

Til slutt skal elevene vurdere fordeler og ulemper av etisk handel for produsentene og forbrukerne, samt foreslå hva som kan gjøres for å utnytte ytterligere de fordelene som identifiseres og redusere eventuelle ulemper.

Skjema:

Skjema likt for de forskjellige produktene som er undersøkt:

Type produkt	<input type="text" value=""/> (velg type)
--------------	---

	Vanlig variant	Etisk variant
Nøyaktig beskrivelse, navn, produsent etc.		
Utsalgsted		
Pris for lik mengde (regn om)		

Fordeler for produsentene av den etiske varianten	
Ulemper for produsentene av den etiske varianten	
Fordeler for forbrukerne av den etiske varianten	
Ulemper for forbrukerne av den etiske varianten	

Anbefaling for å redusere ulempene	
Anbefaling for å forsterke fordelene	
Andre kommentarer/vurderinger	

Vedlegg A

Generell tekst til veiledninger

Generell tekst til veiledninger

Tekstene nedenfor er første utkast til generelle tekster som kan fungere som god hjelp og veiledning for alle aktivitetene. De er tenkt plassert i egen boks på web-sidene eller i høyremarg på siden til veiledningene.

Skriv ut skjema

Det kan lette gjennomføringen, og legger også forholdene til rette for enklere registrering, dersom dere skriver ut en enkel versjon av skjemaet som dere bruker som kladd når dere jobber.

>> [Åpne skjema](#)

Bruk resultatene – sammenlign med andre

Når dere har registrert resultatene i databasen, kan dere sammenligne hva dere kom frem til med det som andre elever på deres skole, eller kanskje andre skoler har kommet frem til. Resultatsidene har ofte også gode visningsformer som gjør sammenligningen mer spennende.

>> [Gå til resultatsidene](#)

Lag forskningsrapport eller annen formidling:

Alle temaene har en egen rapportgenerator. Der kan elevene fortelle hvordan de har arbeidet, legge inn bilder, ta med sine resultater, hente inn andres resultater (også fra eksterne kilder), gjøre vurderinger og konkludere. Kort sagt, arbeid slik forskere gjør når de publiserer. Sluttproduktet er rapport i HTML- eller pdf-format.

>> [Gå til rapportgenerator](#)

Mange elever har også brukt aktivitetene som basis for å lage veggaviser og/eller foredrag. Disse kan en så ta bilder av å publisere på nettsidene.

>> [Gå til skolens album](#)

Norsk institutt for luftforskning (NILU)

Postboks 100, N-2027 Kjeller

RAPPORTTYPE Oppdragsrapport	RAPPORT NR. OR 2/2005	ISBN 82-425-1637-5 ISSN 0807-7207	
DATO 17.01.2005	ANSV. SIGN.	ANT. SIDER 38	PRIS NOK 150,-
TITTEL Forslag til aktiviteter i miljølære.no Deltakelse og demokrati Rapport fra arbeidsgruppen, januar 2005		PROSJEKTLEDER Geir Endregard	
		NILU PROSJEKT NR. O-100054	
FORFATTER(E) Geir Endregard, NILU Hanne Åby, FN-sambandet Tone Smith og Jarle Langeland, Forbrukerrådet		TILGJENGELIGHET * A	
		OPPDRAGSGIVERS REF. Astrid Sandås	
OPPDRAGSGIVER Utdanningsdirektoratet			
STIKKORD Miljølære	Undervisning	Deltakelse og Demokrati	
REFERAT Rapporten gir anbefalinger til etablering av nytt tema i Nettverk for miljølære. Temaet som dekker deltakelse og demokrati foreslås etablert med 8 aktiviteter. Rapporten dekker konkrete forslag til de 8 aktivitetene. Arbeidet er utført av en arbeidsgruppe med bred deltakelse under NILUs ledelse.			
TITLE Proposals for activities in miljølære.no. Participation and democracy. Report for the working group, January 2005			
ABSTRACT [Skriv abstract på engelsk]			

* Kategorier: A Åpen - kan bestilles fra NILU
 B Begrenset distribusjon
 C Kan ikke utleveres